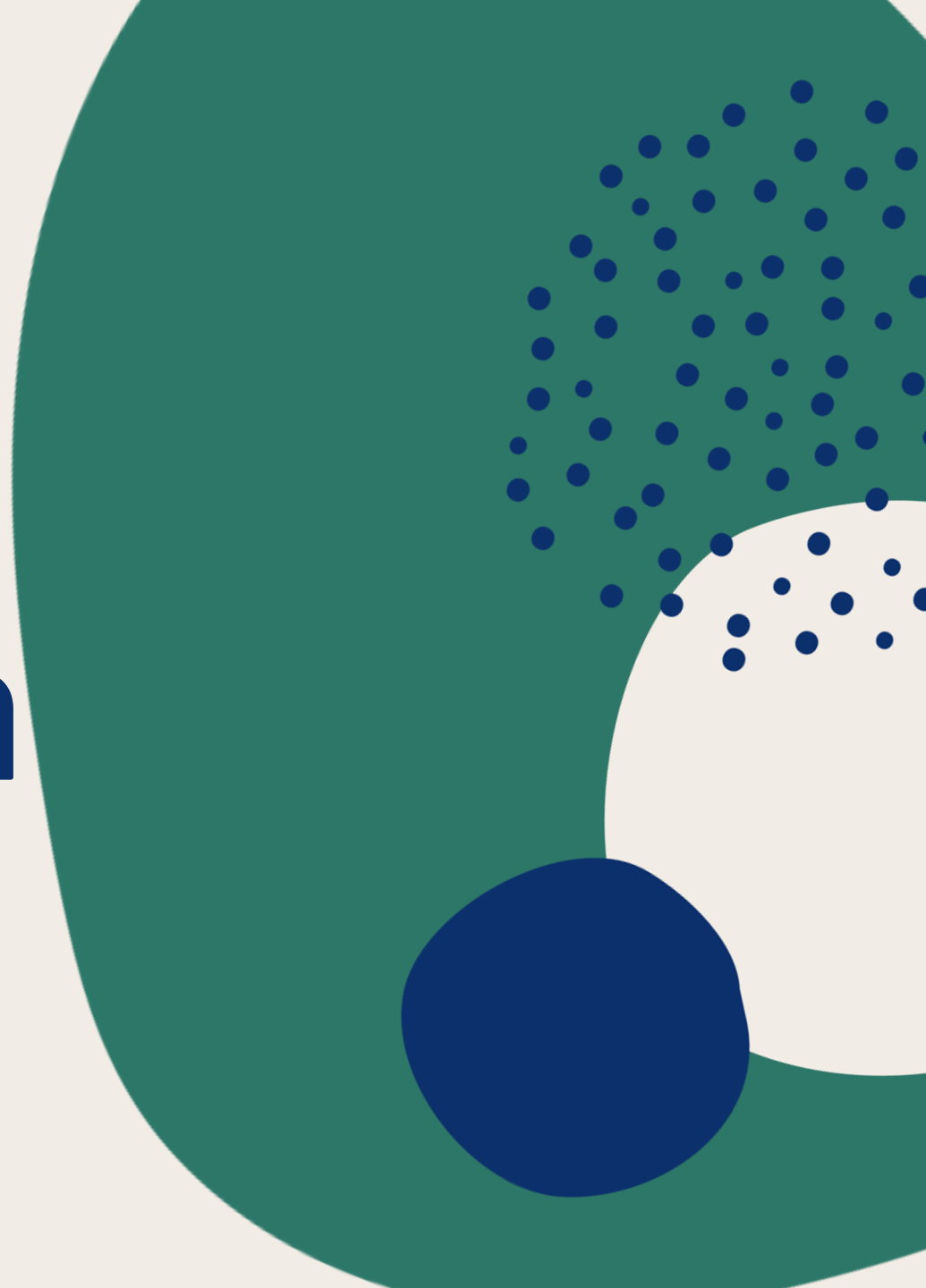

Polarisatie en verbinding

“

"Als mensen niet gelijk waren,
zouden ze elkaar niet verstaan."

Als mensen niet verschillend waren,
zouden ze niets moeten zeggen of doen
om zich verstaanbaar te maken."

Hannah Arendt, *De menselijke conditie*, 1958

KENNISMAKEN

- Wie ben je?
- Op welke manier triggert het thema polarisatie jou?

Vooraf

INHOUD

POLARISATIE

1. Wat is polarisatie?
2. Waar komt het vandaan?
3. Hoe ga je ermee om?

Vooraf

1.

"Vandaag zijn jongeren alleen bezig met hoeveel likes ze krijgen. Verder kunnen ze totaal niks."

2.

"Het gemeentebestuur is een bende zakkenvullers."

3.

"Die vreemdelingen zijn een bedreiging voor onze buurt."

4.

"In het conflict Israël-Palestina kan je toch onmogelijk onpartijdig blijven."

5.

"Wij praten niet meer met witte mensen over racisme."

Breuklijnen

- etnisch
- religieus
- sociaal
- politiek

demografisch

actuele maatschappelijke thema's

burger/overheid

...

INHOUD

- 1.1. Een gegeven
- 1.2. Een spectrum
- 1.3. Grensgebieden
- 1.4. Drie basiswetten
- 1.5. Vijf rollen
- 1.6. Vijf fases
- 1.7. Polarisation en conflict
- 1.8. Polarisation en radicalisering

1. Wat is polarisation?

1.1. Polarisation is een gegeven

Democratische
polarisatie

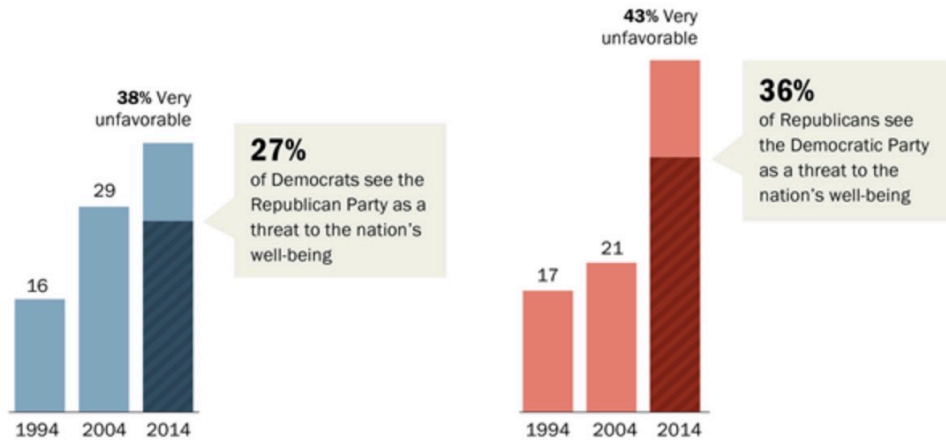
Toxische
polarisatie

Een voorbeeld

Beyond Dislike: Viewing the Other Party as a 'Threat to the Nation's Well-Being'

Democratic attitudes about the Republican Party

Republican attitudes about the Democratic Party

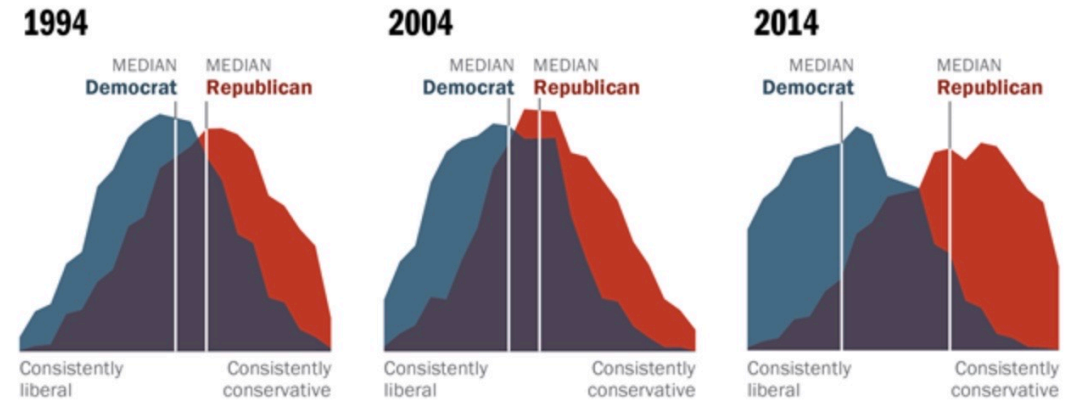
Source: 2014 Political Polarization in the American Public

Notes: Questions about whether the Republican and Democratic Parties are a threat to the nation's well-being asked only in 2014. Republicans include Republican-leaning independents; Democrats include Democratic-leaning independents (see Appendix B).

PEW RESEARCH CENTER

Democrats and Republicans More Ideologically Divided than in the Past

Distribution of Democrats and Republicans on a 10-item scale of political values

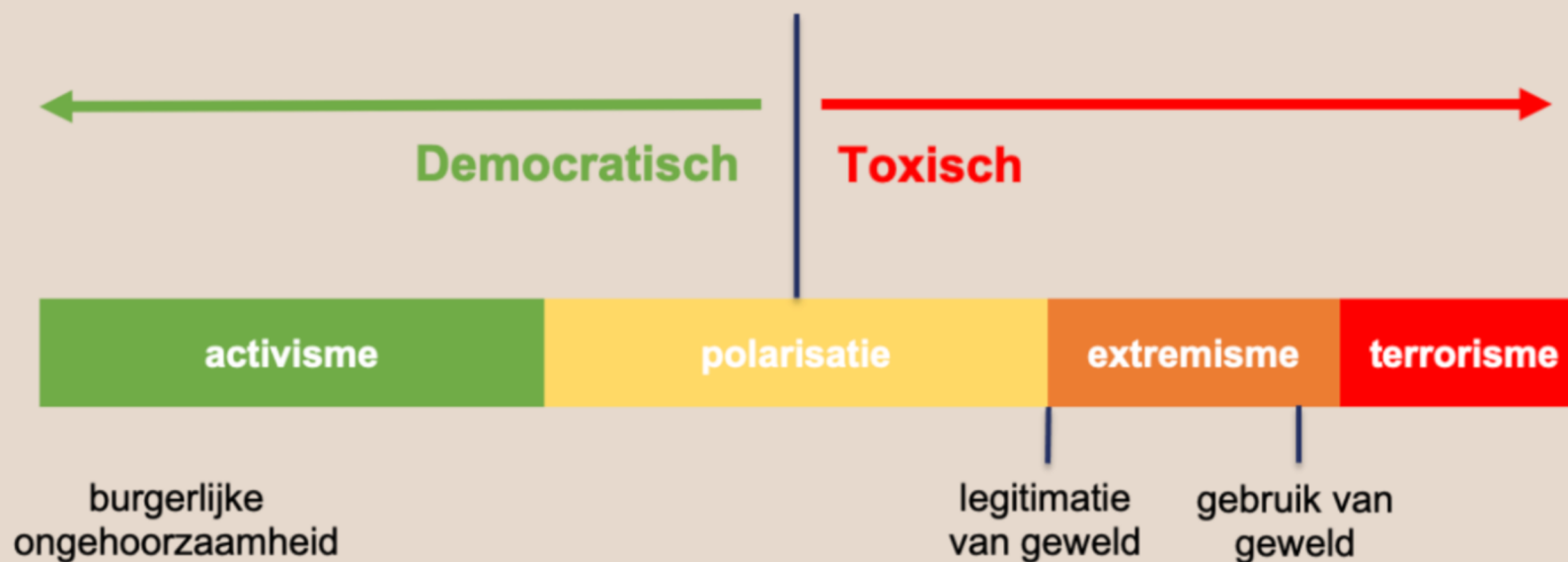

Source: 2014 Political Polarization in the American Public

Notes: Ideological consistency based on a scale of 10 political values questions (see Appendix A). The blue area in this chart represents the ideological distribution of Democrats; the red area of Republicans. The overlap of these two distributions is shaded purple. Republicans include Republican-leaning independents; Democrats include Democratic-leaning independents (see Appendix B).

PEW RESEARCH CENTER

1.2. Polarisation zit op een spectrum

“De democratie’ bestaat niet slechts uit gevestigde instituties of procedures, maar net zo goed uit pogingen van uitgesloten of onder-gerepresenteerde groepen om hun plek daarbinnen te veroveren. In plaats van hun ongehoorzaamheid te verfoeien of te criminaliseren, zouden we het daarom moeten koesteren.”

Mathijs van de Sande, Radboud Universiteit

1.3. Grensgebieden

1. Wanneer polarisatie gepaard gaat met systematisch herhaalde vormen van verbaal geweld (bvb giftige beledigingen, hatelijke uitspraken of al dan niet verdoken bedreigingen)
2. Groepen zien elkaar niet langer als een democratische tegenspeler maar als vijanden.
3. Wanneer het mensen versterkt in hun neiging naar extremisme en gewelddadige radicalisering.

1.4. Drie basiswetten

volgens Bart Brandsma

Polarisatie is een
gedachteconstructie

Polarisatie heeft brandstof
nodig

Polarisatie is een
gevoelsdynamiek

1.2. Drie basiswetten

volgens Bart Brandsma

Polarisatie is een
gedachteconstructie

- *wij-zij denken*
- opdelen in (reële) groepen
- identiteiten laden met betekenis, veralgemeningen
- niet waarneembaar, niet gestoeld op feiten
- *omdenken* kan!

1.2. Drie basiswetten

volgens Bart Brandsma

Polarisatie heeft brandstof
nodig

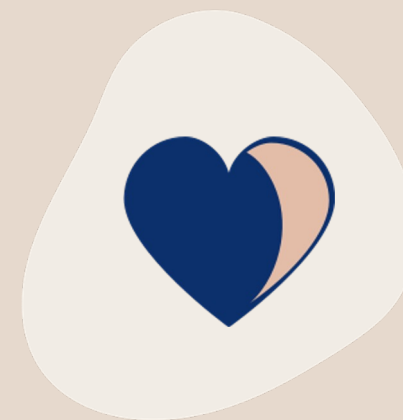
- anders dooft het uit
- uitspraken over 'onze' en 'hun' identiteit
- worden geregeld herhaald en versterkt

1.2. Drie basiswetten

volgens Bart Brandsma

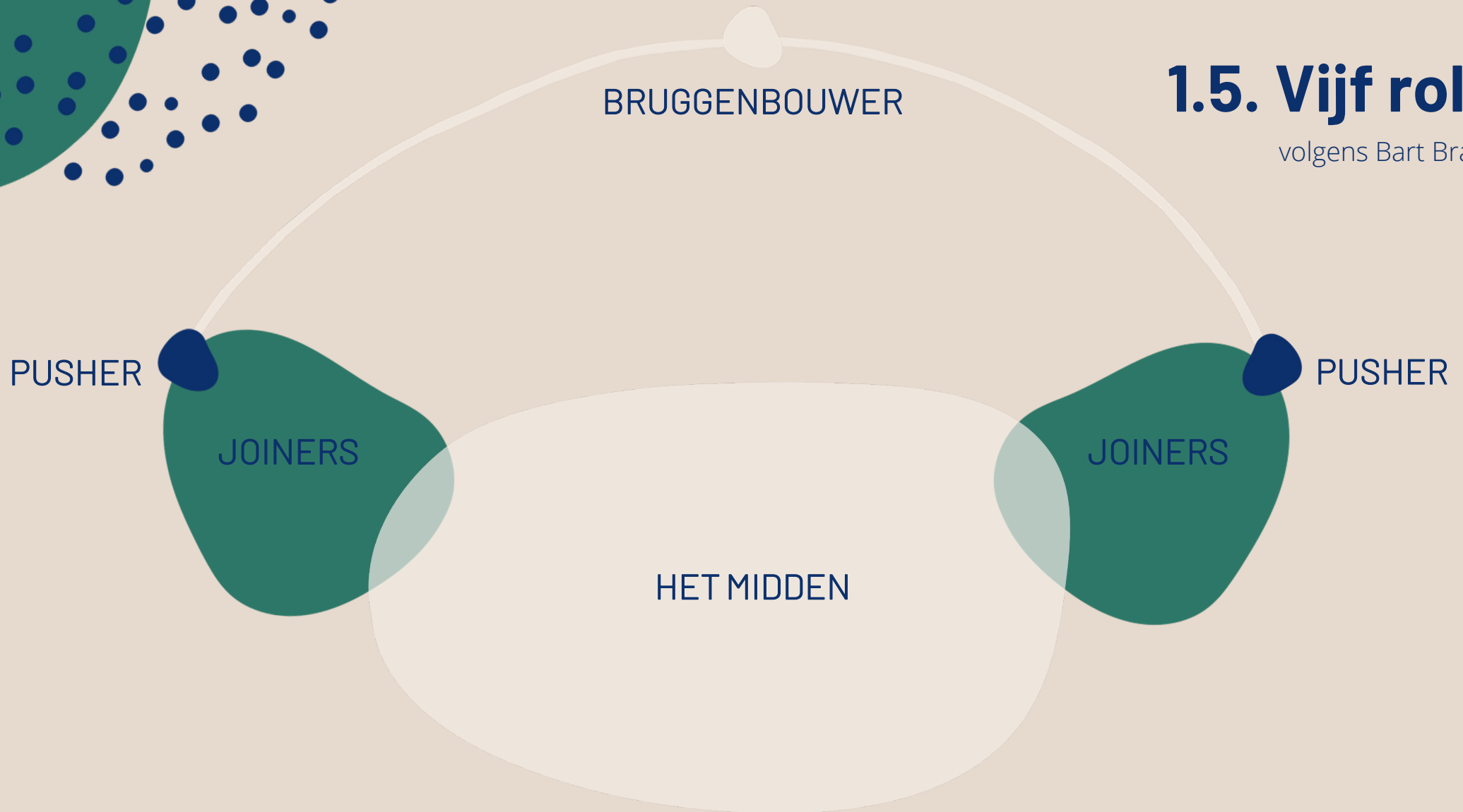
- verschillen voorgesteld als feitelijke waarheid
- ratio heeft slechts een beperkt effect
- luisteren naar de emoties
- complotdenken

Polarisatie is een
gevoelsdynamiek

1.5. Vijf rollen

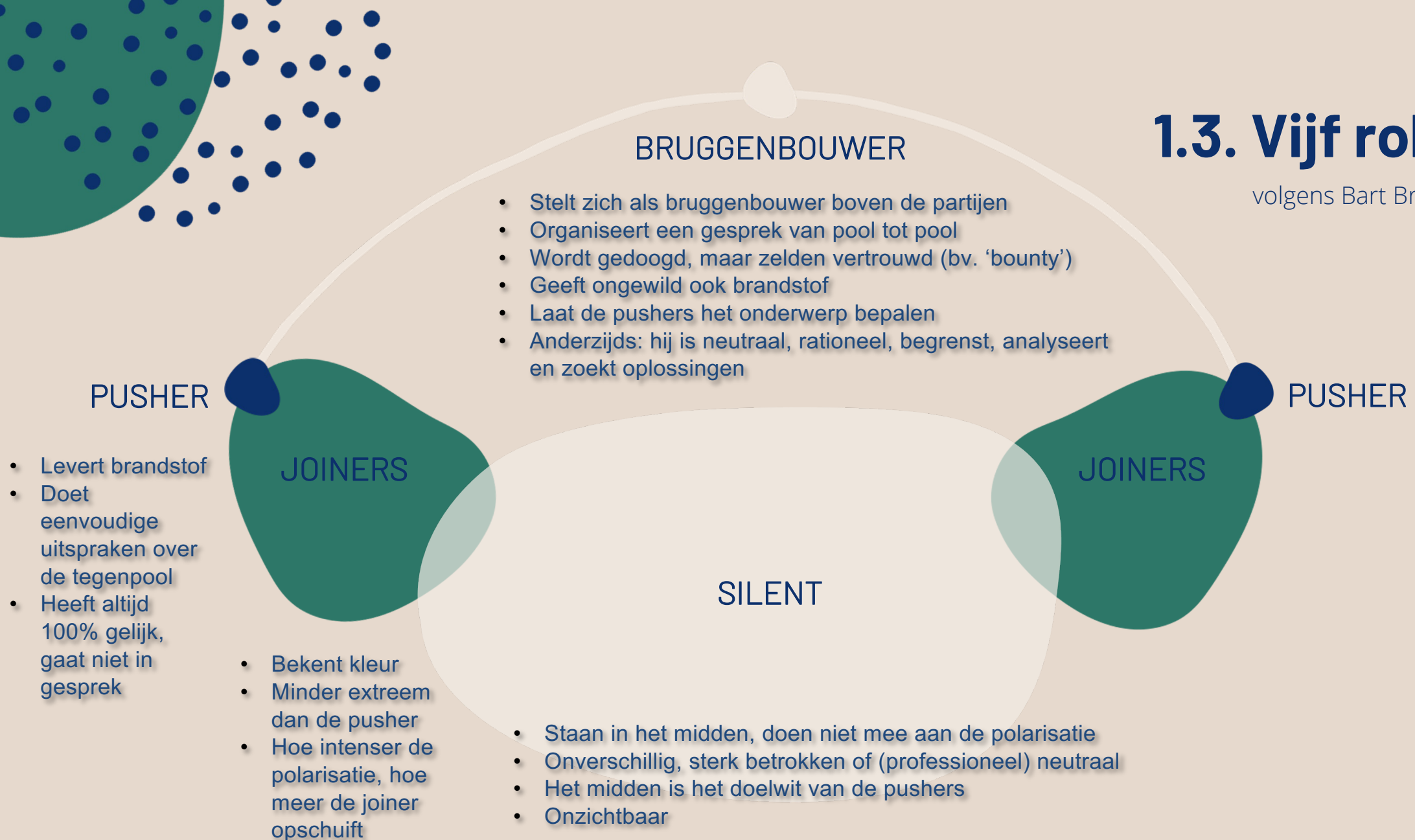
volgens Bart Brandsma

ZONDEBOK

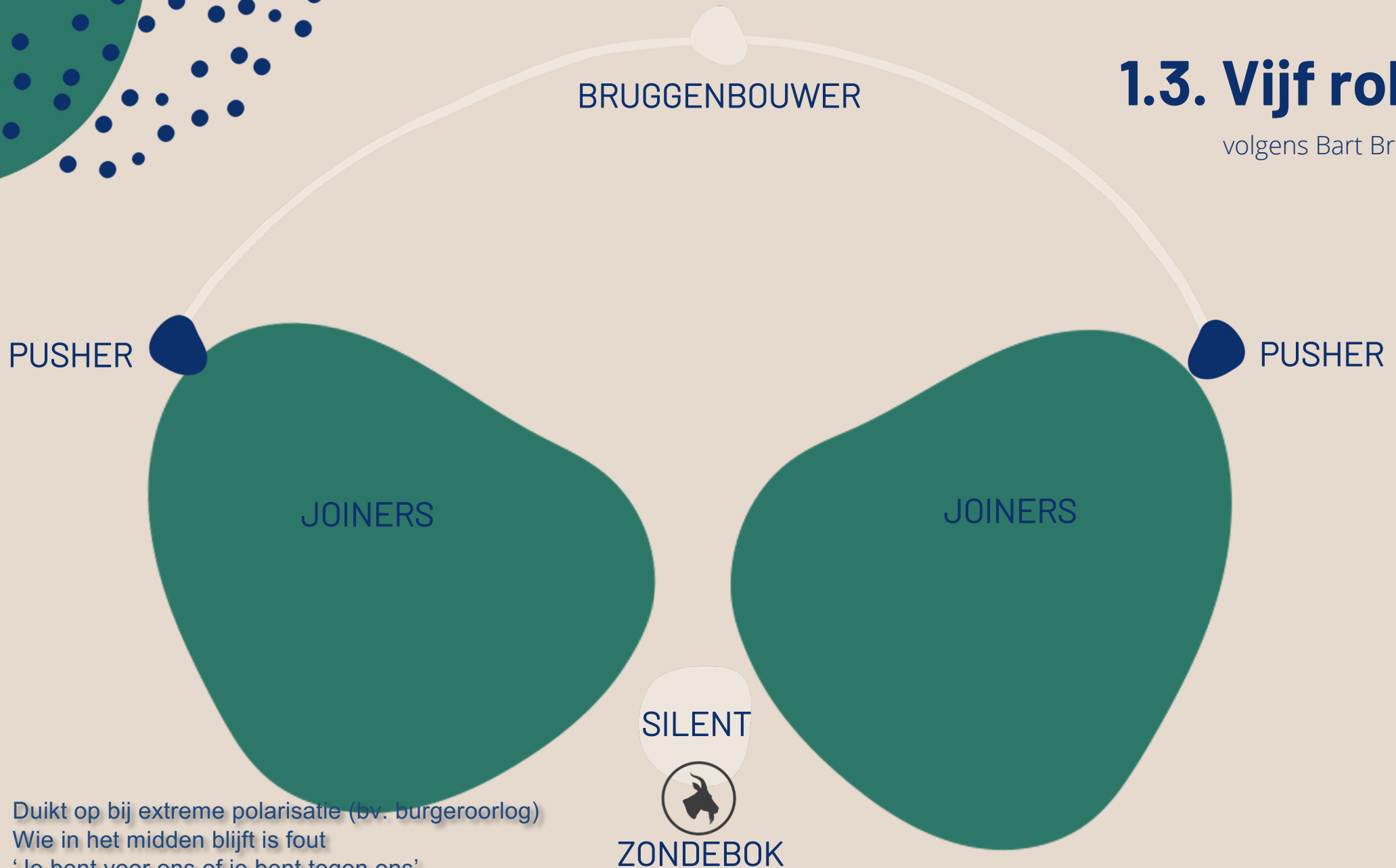
1.3. Vijf rollen

volgens Bart Brandsma

1.3. Vijf rollen

volgens Bart Brandsma

- Duikt op bij extreme polarisatie (bv. burgeroorlog)
- Wie in het midden blijft is fout
- 'Je bent voor ons of je bent tegen ons'

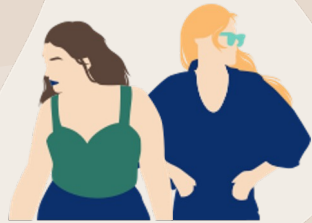
1.6. Vijf fases

volgens KIS

1.

Rustfase

2.

Ongemak

3.

Onderhuidse
spanningen

4.

Openlijke
spanningen

5.

Escalatie

HOE ONTWIKKELT
POLARISATIE ZICH?

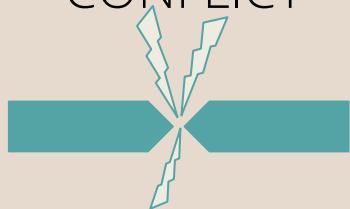
3

1.7. Polarisatie en conflict

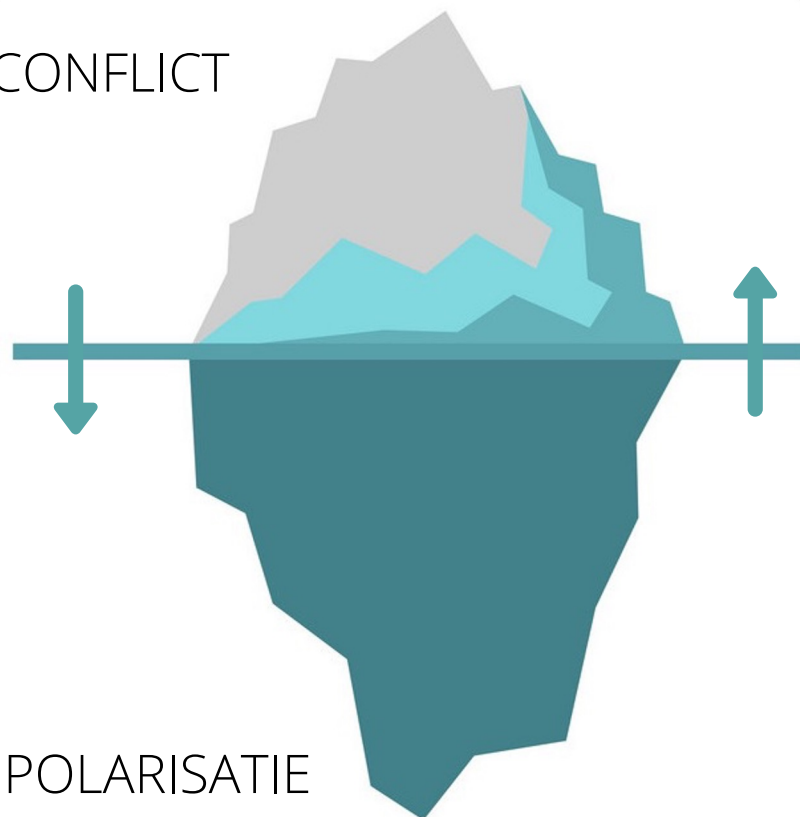
volgens Brandsma

CONFLICT

- twee of meer partijen in botsing
- duidelijke probleemeigenaren
- waarneembaar
- afgebakend in de tijd en ruimte
- conflicthantering vier fasen
 - preventie
 - interventie
 - bemiddeling
 - verzoening

CONFLICT

POLARISATIE

POLARISATIE

- steeds tussen twee kampen
- probleemeigenaren vaag
- ongrijpbaar
- geen begin en eindpunt

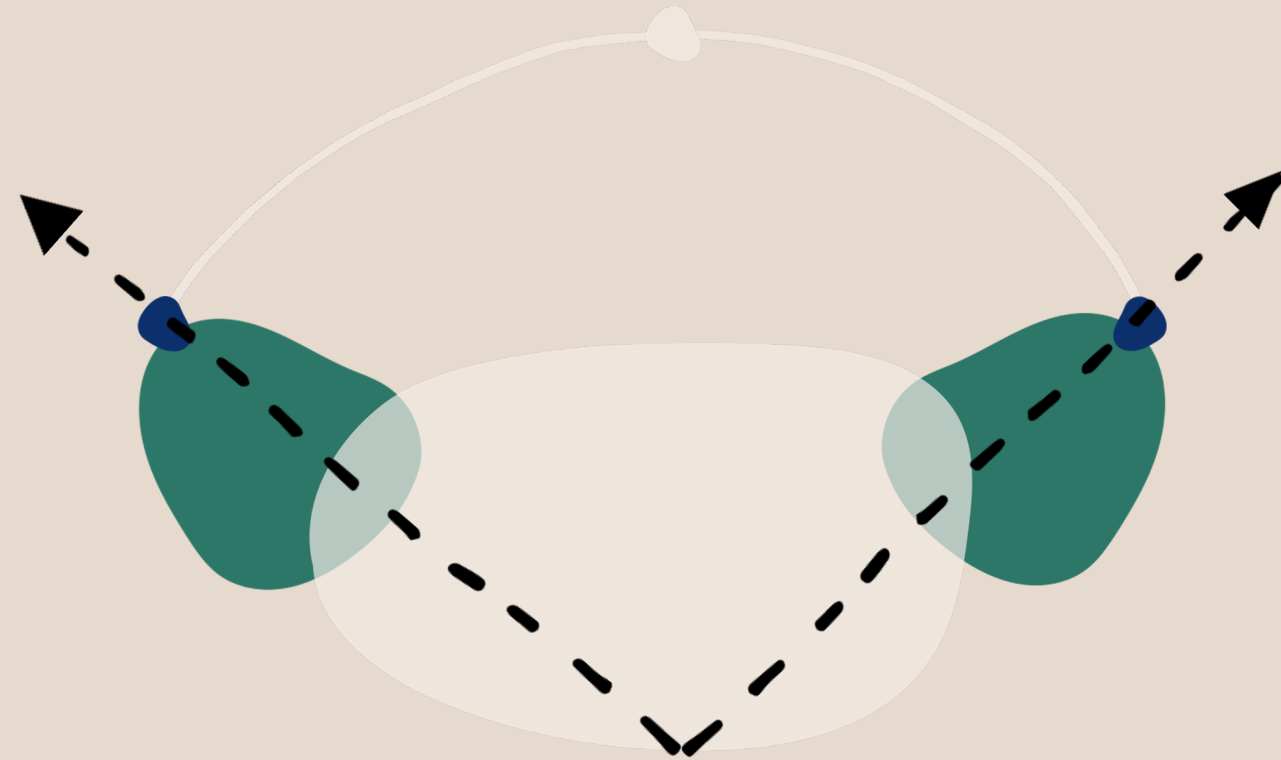
1.8. Polarisatie en radicalisering

POLARISATIE

RADICALISERING

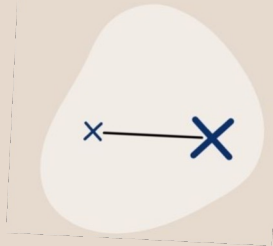

Dit kan je onthouden over polarisatie:

**Bij wij-zij-denken
wordt het verschil
belangrijk gemaakt.**

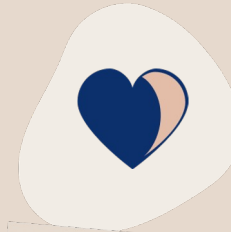
Polarisatie is een scherpe tegenstelling tussen groepen van mensen.

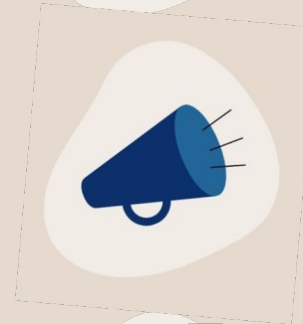
Polarisatie voltrekt zich in fases

Felle uitspraken geven brandstof aan polarisatie

Polarisatie drijft op emotie

Niet iedereen speelt dezelfde rol in polarisatie.

Polarisatie is ambivalent

INHOUD

2.1. Identiteitsprocessen

2.2. Groepsdynamische processen

sociale dominantie

groepsconformiteit

group think

gehoorzaamheid

2.3. Maatschappelijke tendenzen

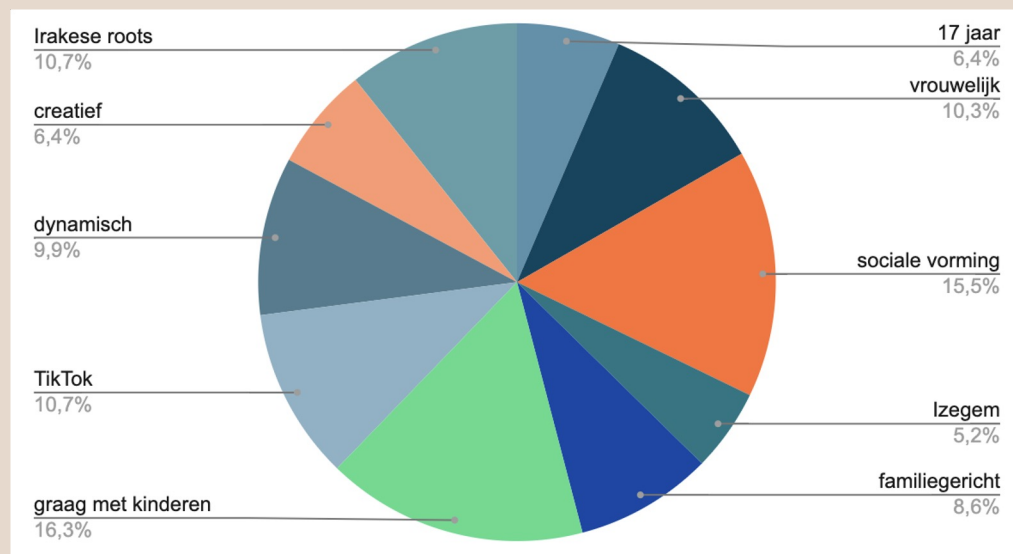
2. Waar komt het vandaan?

Identiteit

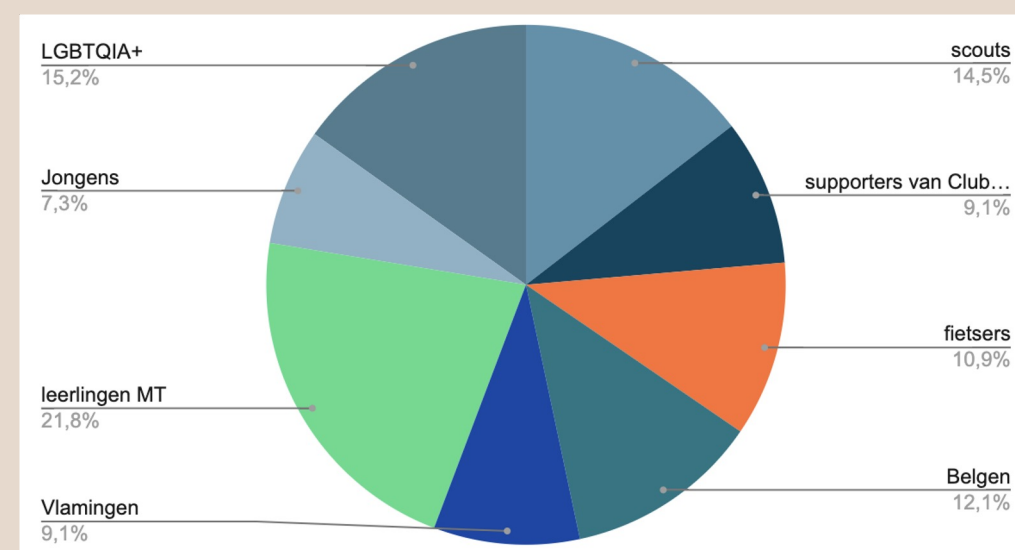
Persoonlijke identiteit

Wie ben je? Wat kenmerkt jou?

Sociale identiteit

Tot welke groepen behoor je?

Sociale identiteit

volgens Tajfel & Turner (1986)

Sociale dominantie

institutionele ongelijkheid
macht en privilege
intersectionaliteit

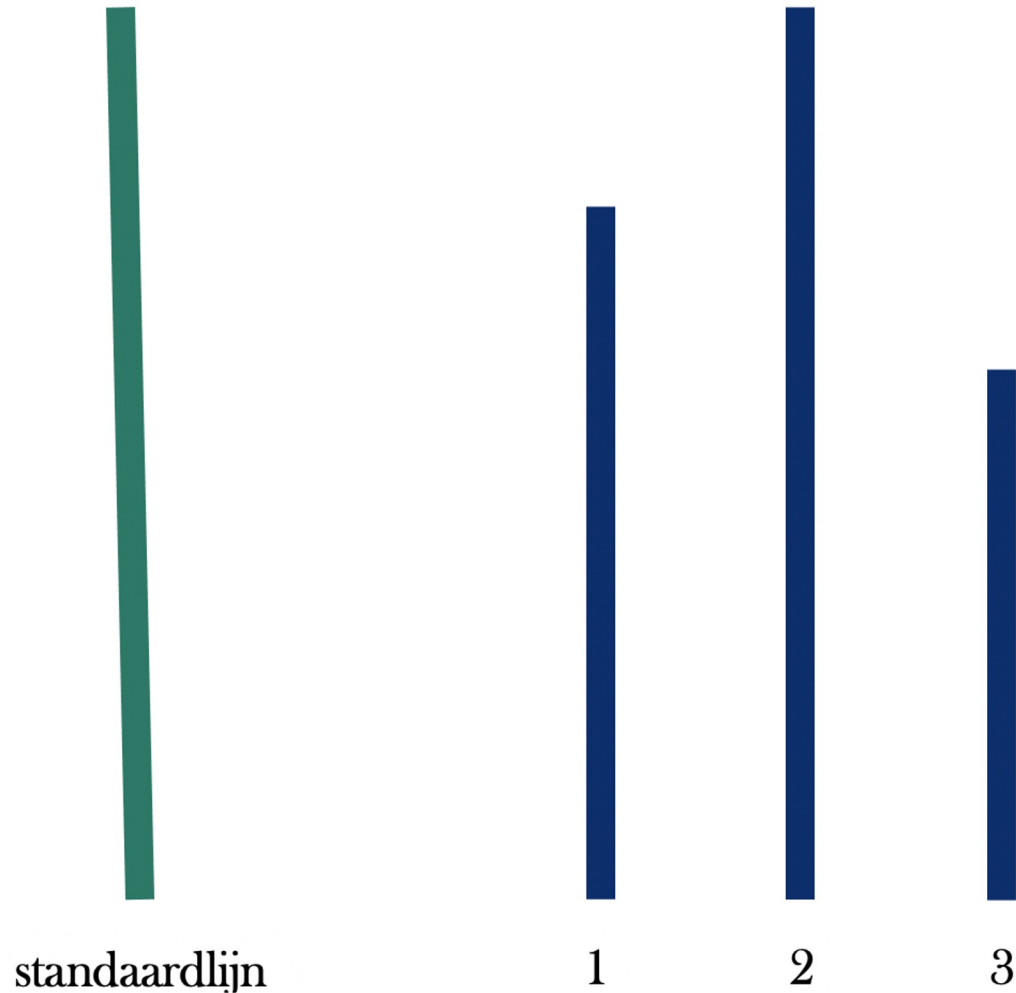
doll experiments
door Mamie en Kenneth Clark, jaren 40

Which one is the nice doll?

Groepsconformiteit

volgens Solomon Asch (jaren 50)

40% volgt minstens eenmaal
75% van de foute oordelen gevolgd

Groupthink

volgens Irving Janis (jaren 70))

groepsbesluiten onderhevig aan
groepsprocessen
voorrang aan eensgezindheid
conformity bias

Noden

Narratieven

Netwerken

 Elon Musk
@elonmusk

Why is there no Flat Mars Society!?

7:13 PM - 28 Nov 2017

23,843 Retweets 79,005 Likes

 3.8K 24K 79K

 Flat Earth Society
@FlatEarthOrg

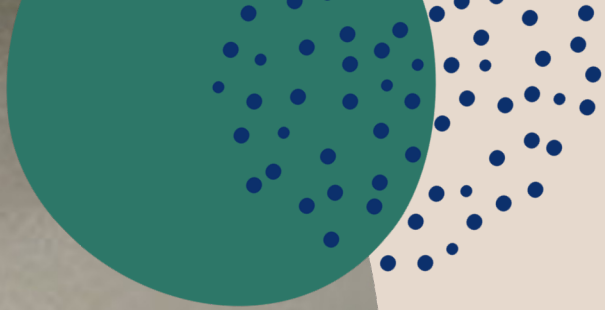
Replying to @elonmusk

Hi Elon, thanks for the question. Unlike the Earth, Mars has been observed to be round

We hope you have a fantastic day!

12:01 AM - 29 Nov 2017

3,052 Retweets 3,949 Likes

DANGER:
SEVERE SHOCK

Gehoorzaamheid

volgens Stanley Milgram (jaren 70))

65% gehoorzaamt tot einde
"Agentic state" (uitvoerende
staat)

Maatschappelijke tendenzen

autoritaire leiders

superdiversiteit
globalisering

versnelling
desinformatie

tribalising

vloeibare tijden
van harmonisatie naar polarisering

nieuwe media

hyperindividualisme

infostormen

angst en verliesgevoelens

INHOUD

3.1. Wanneer welk kader of aanpak?

3.2. Relevante kaders en aanpakken

3. Hoe ga je ermee om?

3.1. Wanneer welk kader of aanpak?

volgens KIS (vereenvoudigd)

Vraag 1: Democratisch?

Democratische polarisatie

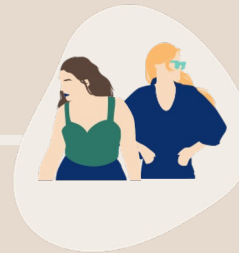

Toxische polarisatie

Vraag 2: Fase?

Rust

Ongemak

Onderhuidse spanningen

Openlijke spanningen

Escalatie

Vraag 3: Locatie?

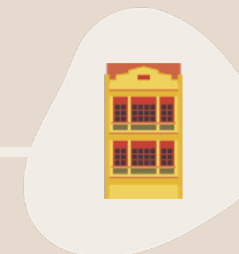
Buurt

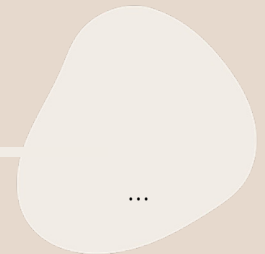
School

Sociale media

Gemeente

...

Oefening

Haan Maurice

In een Frans dorpje is er ruzie over haan Maurice. Die maakt 's ochtends te veel lawaai. Zijn gekraai stoort zijn burens, een gepensioneerd koppel uit de stad dat een buitenverblijf heeft in het dorp. Er kwamen gesprekken van, aangetekende brieven, de burgemeester, deurwaarder en nu dus een rechtszaak.

De burenruzie is uitgegroeid tot een landelijk debat tussen plattelands- en stadsbewoners. Een petitie voor Maurice werd door tienduizenden Fransen ondertekend. Volgens de plattelandsbewoners is het duidelijk: de vakantiegangers uit de stad, willen hun eisen opleggen. "We moeten onze Franse waarden verdedigen", zegt de burgemeester. "Als je naar hier komt, moet je accepteren wat hier is".

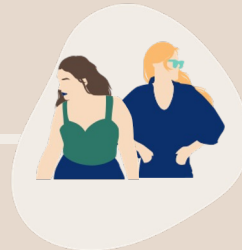
Politieke polarisatie

Toxische polarisatie

Rust

Ongemak

Onderhuidse spanningen

Openlijke spanningen

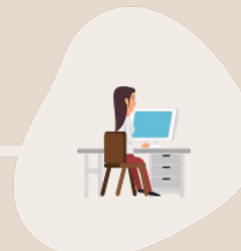
Escalatie

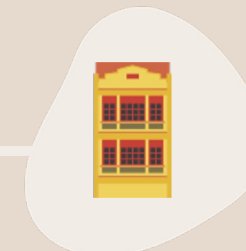
Buurt

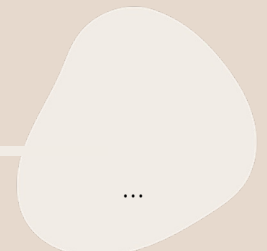
School

Sociale media

Gemeente

...

3.2. Relevante kaders en aanpakken

CONTACT EN
IDENTITEIT

INTERSEC-
TIONALITEIT EN
MACHT

WERKEN OP
VERLIES EN ANGST-
GEVOELENS

GAME-
CHANGERS
BRANDSMA

LEGITIMITEIT VAN
EEN OVERHEID

AGONISTIEK

SOCIAL
ENGINEERING

DEEP
DEMOCRACY

DIALOOG- EN
COMMUNICATIE-
TECHNIEKEN

preventief - fase van ongemak

onderhuidse spanningen

openlijke spanningen - escalatie

PREVENTIEF, ONGEMAK

2

Agonistiek in de politieke klas

Maarten Van Alstein naar Hess en McAvoy en naar Mouffe,
in rustfase, op school

“Bij agonistiek wordt het **meningsverschil** geherwaardeerd als authentieke bron van democratische vernieuwing. Het zoeken naar een consensus – zoals in het deliberatieve model – zou volgens het agonisme net ‘depolitiserend’ werken omdat het de meningsverschillen toedekt. Samenlevingen zijn in wezen verdeeld en worden structureel gekenmerkt door onenigheid. Wat volgens het agonisme wel mogelijk is, is het bereiken van een **‘tijdelijk’ compromis**, waarbij de verschillende meningen blijven bestaan en waarbij iedereen **blijvend als gelijke mag en kan spreken**. De uitdaging hier is om je vijand steeds te blijven zien als een legitieme politieke tegenstander.”

Emilie Van Daele, Politiserend werken

Politieke klas

Deliberatieve benadering Agonistische benadering

Drie grensgebieden:

- liberale democratie
- leerplan
- veilig klasklimaat

Agonistiek of toxische polarisatie

Maarten Van Alstein

Agonistiek

(Democratische polarisatie)

communicatie

scherp, betwisten

klasdynamiek

verhit, wel luisterend

wij-zij

'wij' en 'zij', overkoepelend

de ander als

tegenstander

Toxische polarisatie

monoloog

pushers, midden krimpt

wij tegen zij

morele vijand

Edubox wij-zij-denken

EDUBOX WIJ-ZIJ DENKEN

Over maatschappelijke onderwerpen bestaan er uiteenlopende – en vaak straffe – meningen. Soms lijken er maar twee kampen te bestaan: je bent voor of je bent tegen. Daarom lanceerden we samen met de VRT en een aantal partnerorganisaties de EDUbox waarmee jongeren kunnen oefenen met meningsverschillen.

<https://edubox.vrtnws.be/wij-zij-denken/index.html?page=intro>

https://www.youtube.com/watch?v=_Jj8vne0ca0

Contacttheorie

(Allport, 1954)

Voorwaarden

- duurzaam
- positief
- gemeenschappelijk doel

Bindingsladder

- elkaar ontmoeten
- elkaar leren kennen
- samenwerken
- elkaar helpen

Contact en identiteit

in fases van ongemak, onderhuidse spanningen
op school, in de buurt, niet op sociale media

Identiteit

- mensen doen beseffen dat ze tot meerdere groepen behoren
- een overstijgende, verbindende identiteit creëren
- subidentiteiten zichtbaar maken

Legitimiteit van de overheid

(volgens KIS)

1. denk na over je rol als overheid

- normen durven stellen tegen racisme, discriminatie, haatzaaien en geweld

2. vang signalen tijdig op

- via sleutelfiguren, interdisciplinair overleg (Sociaal Huis, sportdienst, jeugddienst, lokale politie etc...), buurtenquête
- inventariseer wat er leeft

3. geef inzicht in beslissingen van de overheid via dilemmalogica

STAP 1: ERKEN DE ZORGEN

- ga naar de plek waar zorgen geuit worden, luister.
- organiseer het gesprek, help bij het vertalen van de zorgen

STAP 2: ORDEN DE ONDERSTROMEN

- geef een transparant overzicht van botsende belangen, afwegingen, ...

STAP 3: BIED PERSPECTIEF

- communiceer consequent over het proces
- wees helder over de eigen rol

ONDERHUIDSE SPANNINGEN

3

Werken op verlies- en angstgevoelens

(volgens KIS)

1. werk per type "boze burger" (Witte, 2016)

vb.

- 'bedroefde burger', 'bezorgde burger' > luister, informeer, betrek
- 'boze burger', 'radicale burger' > stel grenzen, herstel sociaal vertrouwen, neem 'zondebokperspectief' weg, deradicaliseer.

2. neem hun bezorgdheid serieus

hou er rekening mee in communicatie en aanpak

3. zet in op burgerparticipatie

laat burgers mee denken en creëren

4. zet in op ontwikkelen van zelfvertrouwen en weerbaarheid

persoonlijk en collectief

OPENLIJKE SPANNINGEN, ESCALATIE

5

Deep Democracy

Arnold Mindell. Greg en Myrna Lewis

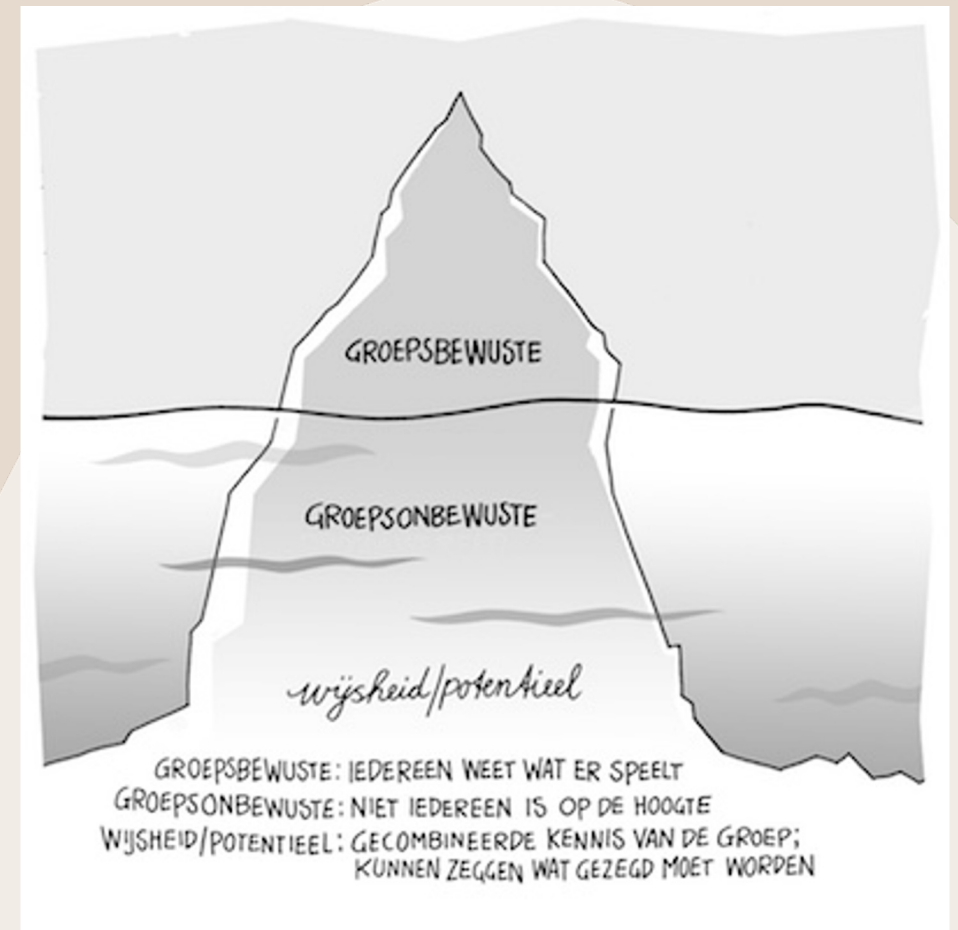
Bij onderhuidse spanningen, haalt fricties boven tafel

Wat is het?

- verschil en conflict omarmen.
- alle niveaus van de ijsberg
- geen consensus, wel consent
- zeggen wat gezegd moet worden zonder 'sabotage'gedrag

Metaskills

neutraliteit, compassie,
superluisteren,
helderheid, intuïtie

Deep Democracy: vier stappen van besluitvorming:

1
Verzamel alle
invalshoeken.

2
Ga actief op
zoek naar de
nee: "Wie ziet
het anders?"

3
Verspreid de
nee: "Wie
herkent dit?"

4
Voeg het
minderheids-
standpunt toe:
"Wat heb je
nodig om mee
te gaan?"

Deep Democracy: een debat

1

Vorbereiding

- De begeleider deelt de ruimte in twee delen in. Het ene deel staat voor “ja”, het andere deel staat voor “nee”.
- Stel nu een heldere ja-nee-vraag: “Willen we minder parkeerplaatsen in onze straat?”

Herhaal

- Die werkwijze kan een paar keer herhaald worden tot alles gezegd is wat gezegd moest worden.
- Op deze manier focussen mensen niet zozeer op gelijk krijgen, maar wel op het naar boven halen van het hele scala van argumenten.

2

Sta links

- De hele groep gaat links staan en formuleert zoveel mogelijk argumenten voor minder parkeerplaatsen.
- Als facilitator ga je eerst
- Zorg ervoor dat iedereen het woord kan nemen.
- Moedig mensen aan om scherp en direct te spreken. Haal het verwarrende uit de communicatie: laat mensen spreken vanuit ‘ik’, laat van een vraag een opinie maken (Niet: “Zou er niet meer ruimte zijn om te spelen als er minder parkeerplaatsen zijn?” Wel: “Minder parkeerplaatsen zorgt voor meer speelruimte”).

4

Zit samen

- De hele groep gaat in een kring zitten.
- De deelnemers gaan bij zichzelf op zoek naar de zogenaamde ‘graantjes van wijsheid’: wat heeft hen geraakt? Wat is iets waarmee ze verder willen? Zo komen ze tot een doorvoelde en oprechte analyse van de vraag.

Kom tot besluit

- De beslissing kan nu genomen worden op basis van een groter bewustzijn van het vraagstuk.
- Mensen zijn ook de hele tijd met elkaar in verbinding gebleven.
- Neem de beslissing op basis van de vijf stappen van besluitvorming.

3

Sta rechts

- Daarna schuift de hele groep naar rechts en gaat iedereen op zoek naar argumenten die nee zeggen aan minder parkeerplaatsen.
- Behoud als facilitator je focus op heldere en directe communicatie.

Vier gamechangers

volgens Bart Brandsma
bij openlijke spanningen, escalatie

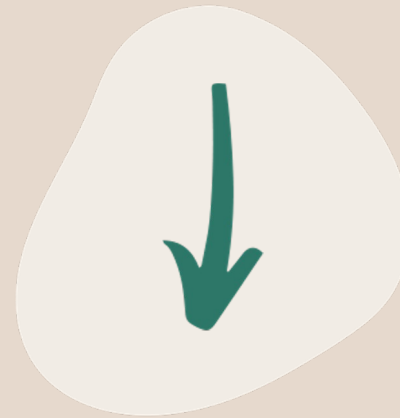
Gamechanger 1

Verander van doelgroep

Gamechanger 2

Verander van onderwerp

Gamechanger 3

Verander van positie

Gamechanger 4

Verander van toon

"Zesde positie"

Vier gamechangers

volgens Bart Brandsma
bij openlijke spanningen, escalatie

Gamechanger 1

Verander van doelgroep

- **Investeer in het midden**
- **Vorm netwerken van echte bondgenoten**
- **Bouw die netwerken uit in vreedstijd**

- **Richt je aandacht niet op de polen**
- **Laat je netwerk niet door anderen bepalen**
- **Wacht niet tot er spanningen of rellen zijn**

Vier gamechangers

volgens Bart Brandsma
bij openlijke spanningen, escalatie

Gamechanger 2

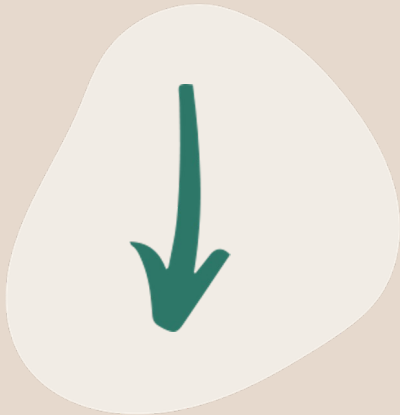
Verander van onderwerp

- **Praat over de eigenlijke 'kwestie' Zoek het gemeenschappelijke vraagstuk**
- **Hoe kunnen we onze gezamenlijke doelen halen?**

- **Identiteit is niet het juiste onderwerp**
- **Geen standpunt in vraagvorm**
- **Niet enkel praten, maar doen**
- **Laat je niet uit het lood slaan**

Vier gamechangers

volgens Bart Brandsma
bij openlijke spanningen, escalatie

Gamechanger 3

Verander van positie

- Ga zelf mee in het midden staan en bouw daar vertrouwen op
- Durf jezelf kwetsbaar opstellen en maak duidelijk dat ook jij worstelt met het spanningsveld
- Ken het midden, luister naar het midden, hou het belang van het midden voor ogen
- Schort je eigen oordeel op, doe een stap opzij

- Stel je niet op boven de partijen
- Pretendeer niet dat jij het zal oplossen
- Spreek geen zweem van oordeel uit
- Laat je niet gijzelen door de pushers

Vier gamechangers

volgens Bart Brandsma
bij openlijke spanningen, escalatie

Gamechanger 4

Verander van toon

- **Luister actief vanuit oprechte interesse**
- **Stel open vragen, maar wees zeker geen Sherlock Holmes**
- **Wees in jouw taal en houding open en uitnodigend (mediative speech & behavior)**
- **'Talk the talk and walk the walk'**

- **Niet moraliseren, niet veroordelen**
- **Vermijd polariserend taalgebruik ('jullie visie', 'onze waarden', ...)**

Verander van toon

ook in alle andere fases inzetbaar: communicatietechnieken, geweldloze communicatie, Socratisch gesprek...

Blijf in het midden

- Ontwijk niet.
- Censureer niet.
- Word niet boos.
- Schiet niet in de verdediging. Stel je eigen oordeel even uit.

Zoek naar de onderliggende zorgvraag

- Erken de emotie achter de uitspraak.
"Ik merk dat je hier erg mee bezig bent".
- Stel open vragen. "Wat maakt dat je zoiets zegt?"
- Amplificeer lichaamstaal.
"Ik zie dat je je armen gekruist houdt. Hoe moet ik dat begrijpen?"

Begrens en nodig uit

"Met dit soort uitspraken heb ik het echt moeilijk, ze kwetsen en zijn respectloos. Maar ik merk dat je met iets zit. Wil je daar – op een andere manier dan – over praten?"

Trek de opmerking naar jezelf.

"Ik heb zelf een dochter die..." "Ik voel me zelf ook heel betrokken"

Zoek naar balans tussen professionele neutraliteit en persoonlijke authenticiteit.

Praat in de wij-vorm

"We hebben daar allemaal veel vragen over"

Open vragen stellen

- Wat maakt dat je dat zegt? Wat bedoel je met? (verheldering)
- Hoe weet je of? Wat zijn je redenen voor? (argumenten)
- Is er een ander standpunt over? Wat zou iemand zeggen die het niet met je een is? (Alternatieve gezichtspunten)
- Wat volgt er uit wat je zegt? Hoe zou je kunnen nagaan of? (Consequenties onderzoek)
- Hoe heb je dit gesprek beleefd? Zijn we dichter gekomen tot? (terugkijken op gesprek)

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

www.kis.nl

www.insidepolarisation.nl

www.wij-zij.be

www.hannah-arendt.institute

Meer lezen?

Links

Doll test

https://drive.google.com/file/d/1lie1WquzSTKerYg8a5nfR_nOKpveod2b/view

Wachtzaal

https://drive.google.com/file/d/13ym_pjY3YRY7QhzgpKzL-3W5VO2ucnG0/view

Jeu de la mort

<https://drive.google.com/file/d/1onlNVw1pf8Z2KpTB60IzXDsHUUJzpqgug/view>

Reizen Waes

<https://www.vrt.be/vrtnu/a-z/reizen-waes/4/reizen-waes-s4a5-noord-ierland/>

All that we share

<https://drive.google.com/file/d/1yf3VoCJ7wrfSSKRyFFwinQuqo1msIIW8/view>

www.hannah-arendt.institute

www.facebook.com/HannahArendtInstituut

[@HAIstituut](https://twitter.com/HAIstituut)

info@hannah-arendt.institute

